

Сергій Безруков у фільмі «Матч». Режисер Андрій Малюков. Росія, 2011.

щоб втілити цю доктрину, використовуючи кіно як головний інструмент пропаганди і для міжнародного, і для внутрішнього застосування. Ленінський тезка, Володимир Путін, продовжив цю традицію і віддав фінансоване державою кіно на службу своїй політиці. Поширювати його правду. Сотні фільмів і серіалів, вироблених в Росії з 2000 року, наситили населення токсичною ностальгією, напали на саме існування української нації, уславлювали і подавали як норму війну, мілітаризували російське суспільство і віншували російську велич. Російське кіно (разом з медіа та іншою культурною продукцією) стало інструментом, котрий допоміг путінській еліті лишитись при владі, промивати мізки народу, і в той самий час здобувати міжнародне визнання через участь у кінофестивалях.

Найруйнівнішим наслідком російського кіно автор вважає те, що воно психологічно підготувало населення до війни, уможливило в його очах ті, ті військові злочини, що відбувалися і відбуваються, та підтримку населення – згідно зі статистикою, 83% росіян підтримують агресію проти України.

На жаль, міжнародна кіноспільнота ще не усвідомила це до кінця. Коли росія вторглася в Україну, українські кінематографісти закликали колег з усього світу бойкотувати російське кіно. У відповідь прозвучало все те саме застереження про те, що «мистецтво має бути поза політикою». Наскільки це твердження відповідає дійсності? Відповідь очевидна, але наостанок все ж дамо ще одну розлогу цитату від пана Іллі: «Як виявляється, російське кіно є ефективною та смертельною зброєю, і ставлення до нього повинне бути відповідним: воно має бути ізольованим та розбровеним. Все кіно путінської ери має бути досліджене, токсичні елементи російського імперіалізму визначені, а їхні творці засуджені. Будівничі російської спонсорованої державою пропагандистської машини кіно й автори найбільш руйнівних пропагандистських творів повинні приєднатися до своїх товаришів з політичного естеблїшменту, армії та ФСБ перед міжнародним трибуналом. **І тоді ми можемо дозволити знову ставити деякі російські фільми**».

Що ж, напевно чи воєнні злочинці мистецького фронту займуть повноцінне місце на лаві підсудних. Але, пам'ятаючи про повоєнні долі багатьох митців Третього Рейху, котрі співпрацювали з нацистським режимом, матимемо надію: безкарними вони не залишаться.

Уособлення непохитної стійкості та іронія над російським царатом.

50 років фільму «Пропала грамота»

Анна Устенко

Раб хоче прирівняти всіх до себе, адже в душах, що не знають волі, свобода іншого сіє страх. Вбачаючи у прагненні до самоствердження акт непокори, російський царат щоразу відповідав лише приниженням. Ієрархальній примітивності російського самодержавства, висвітленій у роботах українських кіномитців ХХ століття, протиставлена інакша нація, яка, попри трагедію власного поневолення, береже пам'ять про минувшину та шану до своєї землі. У драмі Володимира Денисенка «Сон» та комедії Бориса Івченка «Пропала грамота» зображено безглузду манірність російських царів. У фільмах царату протиставлено відважність та непокірність українців, обділених свободою, але не скорених. Іван Миколайчук втілює головних персонажів обох кінокартин, які, хоч і відрізняються за жанром, мають спільне ідейне підґрунтя.

Тема волі української нації, а не лише окремої людини, посідає важливе місце в обох картинах. Втілюючи образ сміливця та гуманіста Тараса Шевченка у фільмі «Сон», Іван Миколайчук промовляє в одному з епізодів: «Це не воля, це сон, я не можу бути вільним коли в неволі весь мій народ». Дія фільму розгортається на чужині. Життя головного героя залежить передовсім від примх панів, а не від його вмінь, намагань та праці. Власну трагедію молодий поет Шевченко втілює у своєму мистецтві, за що дістає несправедливе та жорстоке покарання.

Для прислужників російського царату воля людини не є уособленням цінності, відтак, моральна та духовна прірва між ними та головним героєм неодноразово підкреслена у кінострічці. «Ми заборонимо тобі писати і малювати, гарненько подумай», – одна з погроз Шевченкові через висловлювання неповаги до царської влади у його поезії. Та примусити героя, втіленого Миколайчуком, коритися цареві й панам не стало снаги персонажам кінокартини. Шевченкова трагедія, зображена у кінострічці, – це прояв беззмістовності вертикалі російського самодержавства, побудованого на засадах політики приниження безсилля та усунення мислячих. Наприкінці фільму головному героєві проголошують вирок – заслання без права писати та малювати. Останній епізод наштовкує на думку про зв'язок людської стійкості та свободи. Чи може одна існувати без другої?

Федір Стригун, Іван Миколайчук у фільмі «Пропала грамота». Режисер Борис Івченко. Кіностудія ім. О. Довженка, 1972.

Кадр з фільму «Пропала грамота».

Хоч і засуджений, Шевченко не скорився, бо сила ієрархії російського царату насправді позірна. Володимир Денисенко промовисто це проілюстрував в останньому епізоді драми, коли царські прислужники, немов якусь нагороду, уперішували один одному ляпаси.

Іронії над російським самодержавством присвячена і кінокартина Бориса Івченка «Пропала грамота». В ній сміливий сюжет про побут та звичаї українського козацтва, зображений крізь призму комедійного жанру, було втілено чи не вперше на кіноекрані. Розв'язкою ж фільму став приїзд козаків до царського двору щоб передати гетьманову грамоту імператриці. Втім, столиця виявилася радше примарним місцем, насправді порожнім.

На відміну від фільму «Сон», у «Пропалій грамоті» тема російських вельмож залишилася майже поза контекстом. Натомість картина наповнена сюжетами про життя ко-

зачини, яка вже під владою російського царату зазнавала поступового занепаду.

Зрештою, історичний період, зображений у фільмі, знайшов також відгук вже за реальних обставин його створення. Оскільки цю «Пропалу грамоту» після її завершення було вилучено як «ідеологічно» неправильну, то лише у 1980-х вона змогла постати перед широкою аудиторією.

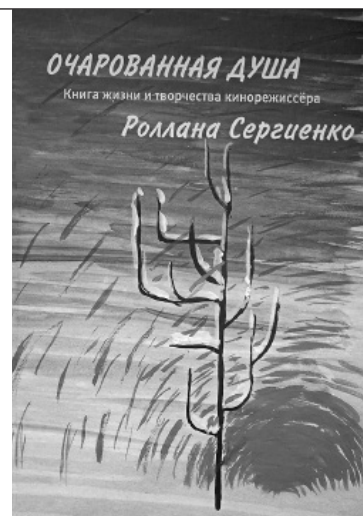
Попри жанрову відмінність, згадані фільми єднає важлива риса – мистецьке втілення української ідентичності, яка протиставлена гнітючій реальності – прагненню російського самодержавства до її духовного поневолення. Вже у XXI столітті ті мистецькі доробки слугують нащадкам свідченням про непохитну стійкість української нації, яка століттями виборювала право існувати, про її славу минувшину та хоробрість людей.

Дорога додому

«Зачарована душа. Книга життя і творчості кінорежисера Роллана Сергієнка» – таку назву має книга-меморіум про учня Олександра Довженка – режисера Роллана Сергієнка (1936–2020), яка зусиллями його родини та друзів вийшла друком минулого року. Багато хвилюючого, тривожного, натхненного і практично цікавого відкриє вона читачам. Не тільки фахівцям, а й усім, кого хвилює доля українського кіно та його видатних постатей другої половини ХХ століття.

Дванадцять розділів масштабного видання склалися з архіву режисера: щоденників, робочих зошитів, нарисів, режисерських нотаток, сценаріїв, рецензій, сценарних планів-заявок, монтажних листів, творчих задумів, малюнків та фотографій, які розміщені на 670-ти сторінках. Це не зовсім хронологія життєвих і творчих перипетій режисера, не послідовний аналіз знятих ним фільмів (всього їх 32: 19 знято у Києві, 10 – у Москві, 3 – спільного виробництва). Це передовсім сповідь чоловіка, який з юності «заглядав у себе».

Перші розділи складаються зі споминів Ролана Сергієнка про коріння родини, про любов до матері, яка працювала вчителькою й гарно грала на фортепіано, про батька, який пропав на війні, двох старших братів й молодшу сестричку, – про життя родини, яка постійно

Очарованная душа. Книга жизни и творчества кинорежиссера Роллана Сергиенко. – Редактор-составитель И. Н. Гращенкова. М. СКР, МКДК, 2021.